

УДК 330:32

Ревтюк Христина Василівна,
*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

МЕТОДИ ОЦІНКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ, ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

У статті проаналізовано існуючі методики оцінки стану соціально-економічного розвитку регіонів. Запропоновано та охарактеризовано нові напрямки та показники оцінки розвитку регіонів.

Ключові слова: *регіон, соціально-економічний розвиток, показник, рейтинг.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку нашої країни реальним підґрунтям ефективного господарювання є забезпечення стабільного збалансованого розвитку регіонів шляхом впровадження ефективної регіональної політики. Налагодження ефективного, сталого соціально-економічного розвитку регіону займає ключове місце у системі нової регіональної політики. Сучасними науковцями доведено, що для досягнення сталого соціально-економічного розвитку регіонів необхідним є наявність механізмів, функціонування яких забезпечує збалансованість і сталість розвитку регіонів, їх інвестиційну привабливість, зменшення міжрегіональних диспропорцій та ефективне державне регулювання соціально-економічного розвитку. В цьому контексті економічний механізм виділяється науковцями як один із основних. Державне регулювання соціально-економічним розвитком регіонів полягає в систематичному впливі органів державного управління на регіональні пропорції розподілу факторів соціально-економічного зростання за допомогою застосування спеціальних засобів регулювання (механізмів, інструментів, методів тощо) відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку, Державної програми економічного та соціального розвитку України і програм соціально-економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць [6, с. 201].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти соціально-економічного розвитку регіонів України, визначення проблем і стратегічних пріоритетів їх розвитку розглядаються в працях Безверхнюк Т., Герасимчук З., Данилишина Б., Долішнього М, Стеценка Д., Топчієва О., Чужикова В., Чумаченка М. та ін. дослідників. Проте існуючі дослідження присвячені в основному економічним, теоретичним і прикладним проблемам державного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів. Науковцями мало уваги приділяється методичним проблемам державного регулювання, що мають місце через недосконалість існуючих методик оцінки рівня соціально-економічного розвитку територіально-адміністративних одиниць.

Постановка завдання. Мета статті – обґрунтування необхідності вдосконалення методик оцінки рівня соціально-економічного розвитку адміністративних одиниць.

Для досягнення визначеної мети необхідно вирішити наступні завдання: дослідити

існуючі в Україні методики оцінки соціально-економічного розвитку регіонів та запропонувати нові методичні підходи, що дозволять удосконалити існуючі методики та забезпечать ефективніше державне регулювання та управління розвитком регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Налагодження ефективного державного регулювання регіональним соціально-економічним розвитком посідає ключове місце у системі державної регіональної політики. Невід'ємними складовими системи державного регулювання регіональним соціально-економічним розвитком є: інституційно-правове забезпечення, визначення стратегічних пріоритетів довгострокового розвитку регіонів, державне регулювання регіонального розвитку, державний контроль за виконанням рішень системи державного управління регіональним розвитком. В цьому контексті також дуже важливим є здійснення регулярного моніторингу всіх сфер регіонального соціально-економічного розвитку, мається на увазі статистичний супровід окремих сфер, налагодження інформаційного забезпечення – як основи для поточного управління, прийняття обґрунтованих державно-управлінських рішень у сфері реалізації державної регіональної політики. Отже, можна стверджувати, що для ефективного регулювання розвитку економічних процесів на регіональному рівні важливого значення набувають аналіз та оцінка соціально-економічного розвитку регіонів. На практиці дуже важко вибрати якийсь один економічний показник, який би повноцінно охарактеризував розвиток регіону, дозволяв оцінити стан його розвитку. Тому для всебічної оцінки і моніторингу соціально-економічного розвитку регіону доцільніше будувати зведений інтегральний показник оцінки різних аспектів діяльності державних органів влади та суб'єктів господарювання регіону. Побудова інтегрального показника дозволяє оцінювати результати діяльності регіону за визначений термін (оцінка динаміки розвитку) і порівнювати його стан у рейтингу серед інших регіонів. Такий показник будується на основі індивідуальних (часткових) показників, причому відомі різні методи побудови: метод суми місць, метод відстаней, комплексний метод, метод бальних оцінок.

Вивчення світового досвіду засвідчує, що для покращення державного регулювання регіональним соціально-економічним розвитком найкраще використовувати рейтинги чи будувати зведений рейтинговий показник, розрахований на основі часткових (індивідуальних) показників. Відмінність між підходом, який використовується в світовій практиці і в Україні полягає в кількості напрямків, які досліджуються і в кількості показників, які використовуються для розрахунку рейтингу. Для прикладу у Німеччині проводиться моніторинг за 800 показниками соціально-економічного розвитку [3, с.183]. В Україні відповідно до Постанови КМУ № 650 від 09.06.2011 року оцінка проводиться за такими напрямками: економічний розвиток; інвестиційна, наукова та інноваційна діяльність; державні фінанси; підтримка бізнесу; споживчий ринок; населення та ринок праці; житлово-комунальне господарство; освіта та охорона здоров'я; рівень злочинності; екологія. Кожен напрямок характеризується певними показниками (загалом 81 показник), яких для усесторонньої і об'єктивної оцінки розвитку регіону недостатньо [5]. Вважаю, що для більш повної оцінки соціально-економічного розвитку регіонів доцільно виокремити напрямок «розвиток інфраструктури регіону» та напрямок «зовнішньоекономічна діяльність», який би характеризував обсяги експорту та імпорту товарів, зовнішньоекономічні зв'язки, рівень конкурентоспроможності продукції регіону. Крім цього, вивчивши перелік показників, які наведені в діючій Постанові КМУ, доцільно було б його доповнити наступними показниками, наприклад: бюджетна спроможність регіону, показники платоспроможності бюджету (напрямок «державні фінанси»), реальний темп зростання заробітної плати, навантаження на одне вільне робоче місце

(напрямок «населення та ринок праці»); частка інвестицій в охорону здоров'я до ВВП (напрямок «освіта та охорона здоров'я»); частка інвестицій у науку у валовій доданій вартості, частка зайнятих у науці у загальній чисельності зайнятих (напрямок «інвестиційна, наукова та інноваційна діяльність») та ін.

Отже, можна зробити висновок, що вітчизняна система статистичного забезпечення державної регіональної політики потребує удосконалення. Сучасна система статистичної інформації не дозволяє проводити порівняння регіонів України із регіонами країн ЄС, де здійснюється статистичний моніторинг розвитку регіонів за дуже широким переліком показників.

Щодо характеру оцінювання соціально-економічного розвитку територій, то можна сказати, що він є обов'язковим. Обов'язковість і необхідність здійснення оцінки соціально-економічного розвитку на державному рівні закріплюється у відповідних Постановах Кабінету Міністрів України (КМУ). З 2003 року до 2007 року розрахунок рейтингу проводився комплексним методом [4]. Комплексна оцінка результатів соціально-економічного розвитку регіонів здійснювалася з метою аналізу змін, що відбуваються у соціально-економічному розвитку регіонів та впливу місцевих органів виконавчої влади на поліпшення стану справ у регіонах.

З 2007 року по 2011 рік розрахунок проводився методом відстаней. Чинна Постанова КМУ № 650 від 09.06.2011 року передбачає, що така комплексна оцінка проводиться у два етапи: перший – проведення аналізу динаміки показників оцінки за відповідними напрямками у кожному регіоні без застосування міжрегіонального порівняння; другий – проведення рейтингової оцінки (ранжування) регіонів за кожним напрямком та розрахунку загальної рейтингової оцінки в цілому методом відстаней [3].

Метод відстаней передбачає розрахунок рейтингової оцінки конкретного регіону шляхом додавання значень відносних відхилень показників даного регіону від найкращих значень цих показників інших регіонів.

Висновки. Проведені дослідження засвідчують, що розрахунок зведеного інтегрального показника допомагає державним органам влади приймати ефективні управлінські рішення, що впливають на процеси суспільного виробництва з метою забезпечення сталого економічного розвитку. За допомогою розрахованого зведеного інтегрального показника можна провести поділ регіонів на регіони-лідери, регіони-аутсайди, регіони основного масиву (середнього рівня розвитку). Відповідно такий поділ дає можливість приймати вчасно ефективні управлінські рішення щодо покращення розвитку відстаючих, депресивних регіонів. Крім того розрахунок рейтингу дає можливість порівнювати стан регіонів за відповідними напрямками, з'ясувати рівень диспропорцій у розвитку регіонів, вирівнювати існуючі диспропорції в регіональному розвитку, визначати пріоритетні напрямки подальшого розвитку регіонів.

Узагальнивши проведені дослідження, можна стверджувати, що оцінка соціально-економічного розвитку регіонів, яка здійснюється на основі відповідних методик, є важливим чинником для удосконалення державного регулювання розвитку регіонів і дозволяє підвищувати ефективність управління процесами їх соціально-економічного розвитку, виявляти проблеми територій.

Список використаних джерел

1. Беседін В. Ф. Методологічні основи державного регулювання розвитку економіки / В. Ф. Беседін // Економіка України: проблеми економічного розвитку. Колективна монографія. – К.: НДЕІ. – 2007. – 448 с.

2. Герасимчук З. В. Економічна безпека регіону: методика оцінки та стратегія забезпечення / З. В. Герасимчук, Н. С. Вавдіюк // Соц.-екон. дослідж. в перехід. період: Зб. наук. пр. – 2005. – Вип. 2. – С. 426-445
3. Нудельман В., Санжаровський І. Розробка стратегії розвитку територіальної громади: загальні засади методики [Текст] / В. Нудельман, І. Санжаровський. – К.: Вид-во «Дата Банк Україна», 2002. – 232 с.
4. Про запровадження проведення комплексної оцінки соціально-економічного розвитку результатів Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 червня 2007 року № 833. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/833-2007-%D0%BF>.
5. Про запровадження проведення оцінки результатів діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 09 червня 2011 року № 650. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/650-2011-%D0%BF>.
6. Топчієв О. Г. Регіональний розвиток України і становлення державної регіональної політики [Текст]: навч.-метод. посіб. / О. Г. Топчієв, Т. М. Безверхнюк, З. В. Тітенко. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Одес. регіон. ін-т держ. упр. – О.: ОРІДУ НАДУ, 2005. – 223 с.

Ревтюк Х. В. Методы оценки социально-экономического развития территорий, как важный фактор совершенствования государственного регулирования развития регионов

В статье проанализированы существующие методики оценки социально-экономического развития регионов. Предложены новые направления и показатели оценки развития регионов.

Ключевые слова: *регион, социально-экономическое развитие, показатель, рейтинг.*

Revtyuk H. V. Methods for assessing the socio-economic development areas as an important factor in improving state regulation of regional development

The article analyses the existing methods for assessing socio-economic development. Proposed and described are new trends, indicators and principles for assessment of regional development.

Key words: *region, socio-economic development, index, ranking.*

